

**EIROPA
GLOBALIZĀCIJAS SPOGULĪ:
PROBLĒMAS, IZAICINĀJUMI UN
PERSPEKTĪVAS**

KONFERENCES PĀRSKATS

Rīga 2006

Baltijas forums

© Baltijas forums un „Baltijas perspektīvas”, Rīga, 2006

Jēkaba iela 26/28-9, LV-1050

Tel.: +371 7509350

Fakss: + 371 7509351

E-pasts: office@balticforum.org

Tīmekļa vietne: www.balticforum.org

Redaktori: Eldars Mamedovs un Jūlija Skrauča

Salikums: Elidium

ISBN: 9984-9884-5-7

Šo un citas Baltijas Foruma publikācijas var tieši pasūtīt no office@balticforum.org

vai bez maksas lejupielādēt no www.balticforum.org.

Baltijas Forums ir starptautiski orientēts ideju forums Latvijā, ko izveidojuši sabiedriskie darbinieki, politiķi un zinātnieki ar mērķi veicināt pētījumus un dialogu būtiskos nacionāla, Eiropas un globāla mēroga jautājumos. Plašāku informāciju lūdzam meklēt tīmekļa vietnē: <http://www.balticforum.org>.

2006. gada 26.-27. maijā notika Baltijas foruma 11. starptautiskā konference. Šogad konference bija veltīta globalizācijas procesiem Eiropas kontekstā. Tajā piedalījās zinātnieki, politiķi, eksperti, pilsoniskās sabiedrības pārstāvji no Latvijas un citām Eiropas Savienības valstīm, ASV, Krievijas un NVS valstīm.

Konferences sadaļas bija veltītas globālās drošības jautājumiem, Eiropas Savienības nākotnei, īpaši ņemot vērā paplašināšanos un attiecības ar tās kaimiņvalstīm, īpaši ar Krieviju; citas sadaļas skāra nacionālās un Eiropas identitātes globalizācijas procesā un ekonomiskos jautājumus.

Zemāk atrodams runu un komentāru pārskats, kas sakārtots pa tēmām.

GLOBĀLĀ DROŠĪBA 21. GADSIMTĀ:

VAI JAUNA TERRA INCOGNITA?

Vairāki runātāji apsprieda galvenos globālās drošības situācijas aspektus, tādus kā karu pret terorismu, masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanu, transatlantisko un Krievijas - Amerikas attiecību nākotni, kā arī enerģētikas dialogu starp Krieviju un Rietumvalstīm. Viņi bija vienprātīgi, ka pēc 11. septembra pasaule ir nonākusi jaunā turbulences un nenoteiktības ērā. Svarīgākās starptautiskās institūcijas, valstis un sabiedrības vēl joprojām pūlas atrast adekvātas atbildes uz daudzajiem un dažādajiem globālās drošības riskiem un izaicinājumiem.

Dmitrijs Saimss, Niksona centra prezidents (Vašingtona, ASV), norādīja uz paradoksu, ka Amerikas centieni veicināt demokrātiju Tuvajos Austrumos nostiprina grupas, kas darbojas pretēji Amerikas interesēm. Tā ASV izdarīja spiedienu uz draudzīgajām Izraēlas un Ēģiptes valdībām, lai tās atļautu attiecīgi Palestīnas un Ēģiptes parlamentu vēlēšanās piedalīties opozīcijā esošajām islama fundamentālistu grupām. Rezultāts bija teroristiskās kustības " Hamas " graužoša uzvara Palestīnā un fundamentālistiskās " Musulmaņu brālības " iespaidīgie panākumi Ēģiptē. Tie, kā uzskata Saimss, ir piemēri, kā demokrātiskās procedūras dažreiz nāk par labu nedemokrātiskām, vardarbīgām kustībām.

Tas arī parāda, kā labi nodomi var novest pie negribētām un nevēlamām sekām, kas ir pretējas ASV un tās sabiedroto interesēm.

Saimss arī norādīja uz dažām mācībām no Irākas kara. No vienas puses, vairums amerikāņu atbalstīja karu, jo "tautas atbrīvošana no tirāna, kura rīcībā, kā tika plaši uzskatīts, bija masu iznīcināšanas ieroči, izlikās laba doma." No otras puses, tagad viņi uzskata, ka "karam vispār nebija nekādas jēgas", tā atzīmē Saimss. Pēc Saimsa domām, notikušais rāda, ka **"amerikāņu tauta nav gatava maksāt tik augstu cenu – ar amerikāņu asinīm un naudu – par šķietami tik vērtīgām lietām, kā citu tautu brīvību."**

Pēc Saimsa domām, tas parāda, ka, lai gan "ASV neapstrīdami ir svarīga nācija un pasaules līdere, valsts ar cēliem nolūkiem un labdabīgu ietekmi", tai tomēr vēl jāizlemj, kā tieši ievirzīt tās globālo ietekmi un spēkus, lai veicinātu savas intereses un vērtības.

Visente Palasio, Spānijas pētniecības fonda *Alternatīvas* ārpolitikas programmas direktors argumentēja, ka vairs neviena valsts vai valstu grupa nevar definēt drošību šauri valstiskā vai reģionālā izpratnē. Jaunie draudi un izaicinājumi šādu pieeju ir padarījuši par novecojušu: **vairs nepastāv tāda parādība kā "Rietumvalstu drošība"**,

DMITRIJS SAIMSS:
„Demokrātiskās procedūras dažreiz nāk par labu nedemokrātiskām, vardarbīgām kustībām.”

bet gan – globālā drošība. Globalizācija aicina Eiropu un ASV savos lēmumos dalīties ar pārējiem, nevis tikai “paplašināt eiroatlantisko kopienu”. Par jauno kopīgo mērķi ir jāklūst “globālās pārvaldības” sasniegšanai. Šajā kontekstā Palasio brīdināja Eiropu no bezierunu pakļaušanās ASV diktētajai drošības stratēģijai, veidojot “atjaunotu atlantismu”. Arī distancēšanās no ASV, viņaprāt, nav dzīvotspējīga izvēle, jo tā aizsāks neproduktīvu varas cīņu ar ASV, kā arī sašķels Eiropu. Vislabākā izvēle Eiropai būtu “kosmopolitisms” – izvēle par labu efektīvam multilaterālismam. **Tas būtu “patiesi jauno transatlantisko attiecību dzinējspēks: palīdzēt viens otram uzlabot globālo pārvaldību”.**

VISENTE PALASIO:
„Vairs nepastāv tāda parādība kā “Rietumvalstu drošība”, bet gan – globālā drošība.”

Sergejs Oznoņiščevs, Stratēģisko vērtējumu institūta direktors, asociācijas *Krievija – ASV* priekšsēdētāja vietnieks (Krievija), norādīja uz pieaugošo plaisu starp nepieciešamību “attīstīt pasākumu kompleksu, kas domāts, lai stātos pretī globālajiem drošības draudiem, un pastāvošo starptautisko institūciju, tādu kā Apvienoto Nāciju Organizācija (ANO), Eiropas Drošības un sadarbības organizācija (EDSO), NATO, ES, Eiropas Padome (EP), spēju to veikt”. Nepastāv arī starptautiska vienprātība par to, kā tikt galā ar globālā terorisma un masu iznīcināšanas ieroču izplatīšanas draudiem. Tā vietā “mēs redzam patvaļīgu mērķu identifikāciju karā ar terorismu, pienācīgi nekonsultējoties ar citiem starptautisko attiecību dalībniekiem, un dažādu valstu vienpusīgu iekļaušanu noziedzīgo sarakstā”.

SERGEJS OZNOŅIŠČEVS:
„Pieaug plaša starp nepieciešamību stāties pretī globālajiem drošības draudiem un pastāvošo starptautisko institūciju spēju to darīt.”

Vladimirs Dvorkins, Militāro zinātņu akadēmijas Stratēģisko kodolspēku problēmu centra zinātniskais vadītājs (Krievija), analizēja starptautiskā terorisma un masu iznīcināšanas ieroču draudus Eiropas Savienībai. Viņš pievērsa uzmanību faktam, ka “katastrofiskie teroristu uzbrukumi” reti kad aprobežojas tikai ar cilvēku bojāeju un materiālas dabas postījumiem. Saskaņā ar viņa analīzi, “pēc teroristu uzbrukumiem

Ņujorkā, Madridē, Londonā, Beslanā un citās vietās, attiecīgo valstu demokrātiskās institūcijas pārcieta zināmu deformāciju, nenotiekot jebkādam nozīmīgām protesta izpausmēm savu iedzīvotāju vārdā”. Vispārībā “sabiedrības lielā mērā samierinās ar šādiem pasākumiem”. **Teroristu uzbrukuma gadījumā ar masu iznīcināšanas ieroču pielietošanu, iedzīvotāji “var piekrist pat skarbākiem savu pilsoņtiesību ierobežojumiem par labu izdzīvošanai”.** Tādējādi pat “lēnu demokrātisko valstu dreifu autoritārisma virzienā nevar izslēgt pavisam”, teica Dvorkins.

Roberts Nuriks, Starptautisko attiecību Monterejas institūta vecākais pētnieks (Vašingtona, ASV), izskatīja enerģētikas dialoga lomu Krievijas attiecību ar Ameriku un Eiropu kontekstā. Viņš norādīja, ka patiesa Krievijas - Rietumvalstu sadarbība enerģētikā vēl tikai jāīsteno. Pastāv potenciālas problēmas. Konflikts ar Ukrainu šī gada sākumā ir bijis “pagrieziena punkts”. Šī situācija pievērsa uzmanību dažām plašākām tendencēm un problēmām, kas iziet ārpus enerģētikas jomas.

Vispirms, attiecībā uz pašu enerģētikas sektoru, Nuriks norādīja, ka patiesā problēma ir nevis “par daudz Krievijas gāzes”, bet drīzāk gan par maz tās. Eiropas atkarība no Krievijas gāzes ir liela, un visticamāk, tā vēl pieaugs tuvākos 5-10 gados. Bet pastāv šaubas, vai Krievija spēs piegādāt tik daudz gāzes. Saskaņā ar prognozēm, tai būs jāpaļaujas uz piegādēm no Centrālāzijas. Šeit ir pamats potenciālam interešu konfliktam: Krievijas gāzes monopols “Gazprom”, šķiet, vēlas saglabāt savu monopolu uz gāzes plūsmu no Centrālāzijas uz Eiropu. Eiropai, no otras puses, ir interese šo monopolu salauzt.

ROBERTS NURIKS:
„Patiesā problēma ir nevis «par daudz Krievijas gāzes», bet drīzāk gan par maz tās.”

Otrkārt, ir aizvien grūtāk nodalīt enerģētikas jautājumus no Krievijas iekšpolitikas tendencēm, proti, no Krievijas valdības apņēmības atjaunot kontroli pār stratēģiskiem ekonomikas sektoriem, ieskaitot enerģētiku. Jo lielāka ir valsts iesaistīšanās, jo grūtāk ir atšķetināt politiskos un ekonomiskos apsvērumus.

Nuriks aicināja uz nopietnu dialogu šajā jautājumā un paturēt prātā, ka šie ir stratēģiski jautājumi visām iesaistītajām pusēm, un pret tiem arī attiecīgi jāizturas.

Igors Jurgenss, investīciju kompānijas *Renessans Kapital* pirmais viceprezidents (Krievija) un Baltijas foruma Uzraudzības padomes priekšsēdētājs, atzīmēja, ka, **saistībā ar dažām neatrisinātām politiskām realitātēm, Eiropas un Krievijas ekonomiskās sadarbības lielais potenciāls netiek pilnīgi izmantots, īpaši Ziemeļvalstu – Baltijas reģionā.** Viens šķērslis ir augošā spriedze ap Baltkrieviju. Jurgenss sacīja, ka viņš “saprot Rietumvalstu bažas par situāciju tur”, taču stingri nepiekrīta “izolācijas politikai, ko Eiropas institūcijas uzsākušas pret šo valsti”. Viņš izteica viedokli, ka “pilnīga Baltkrievijas

iesaistīšana reģionālajā sadarbībā būtu labāks rīcības veids”.

Starp citiem Eiropas – Krievijas attiecību kairinātājiem viņš pieminēja domājamās NATO plānus izvietot karabāzes Polijā un Baltijas valstīs, un Lietuvas darbības, “tīši sarežģītot satiksmi starp Krieviju un tās Kaļiņingradas anklāvu”. Atslēga sadarbībai šajā reģionā ir “mierīga militārā un politiskā situācija, kas ņem vērā ES, Krievijas, Norvēģijas un Baltkrievijas intereses”.

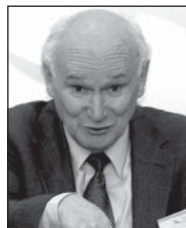
Ābrams Kleckins, Baltijas foruma valdes loceklis (Latvija), izteica savu vilšanos, ka nav iesakņojusies ne demokrātija, ne kopīgāka pieeja starptautiskajai sadarbībai, par spīti dramatiskajām izmaiņām pēdējā gadu dekādē. Viņš puda nožēlu par Rietumvalstu elites tendenci uzskatīt aukstā kara beigas par “Rietumu uzvaru”. Tā rezultātā pret Krieviju izturējās kā pret zaudētāju: ārēji esot “jaukas”, Rietumvalstis faktiski vērsa savu politiku uz Krievijas novājināšanu.

Tā pati vēlāmā uzņemšana par esošo likusi Rietumvalstu līderiem ticēt, ka “tas, kas ir labs viņiem, ir labs visiem”, nenovērtējot to, cik atšķirīgi dažādos kultūru un civilizāciju kontekstos tiek interpretēti “priekšstati par demokrātiju, tiesiskumu, brīvību un pat demokrātiju”. Vēl jaunāk ir tas, ka **“krusta kara par demokrātiju” procesā pašas Rietumu vērtības ir pakļautas erozijai**. “Tā nav pirmā reize vēsturē, kad labi nodomi bruģē ceļu uz elli,” nobeidza Kleckins.

IGORS JURGENSS:

„Eiropas un Krievijas ekonomiskās sadarbības lielais potenciāls netiek pilnīgi izmantots.”

ĀBRAMS KLECKINS:

„Krusta kara par demokrātiju” procesā pašas Rietumu vērtības ir pakļautas erozijai.”

GLOBALIZĀCIJA “EIROPAS STILĀ”: LAIPNĀKA UN MAIGĀKA?

Viena no visdzīvākajām diskusijas sesijām bija veltīta Eiropas integrācijas nākotnei. Lielākā daļa dalībnieku piekrita, ka šīs “Eiropas mēroga globalizācijas” panākumi ir būtiski, lai Eiropa kļūtu par humānākas globalizācijas politisko un morālo līderi.

Džons Palmers, Eiropas politikas centra valdes loceklis (Londona, Lielbritānija), puda viedokli, ka tālākā ES paplašināšanās nav iespējama bez tālākas būtiskas integrācijas. Viņš norādīja uz “nopietnu līdzsvara zudumu starp ES paplašināšanos, no vienas puses, un tās iekšējās integrācijas lēnumu un nepietiekamo attīstību”. Viņš apliecināja, ka pēdējā paplašināšanās “bija veiksmīga no darba vietu radīšanas, ekonomiskās izaugsmes un pieaugušo investīciju viedokļa”. Bet ES ir tālu no paplašināšanās beigām, un “nav iespējams iedomāties kādu 30 - 35 valstu Savienības pienācīgu funkcionēšanu uz pašreizējiem pamatiem, kas veidoti sešām valstīm 1950.-jos gados”. Lai tā būtu spējīga sniegt adekvātu atbildi tādām globālajām problēmām kā drošība un miers, ekonomiskā konkurētspēja, sociālā kohēzija, ekoloģiskā ilgtspējība un citas, Eiropai būs jāpaveic daudzas, ja ne visas no tām reformām, kas tika piedāvātas konstitūcijā, it īpaši attiecībā uz atklātāku un vairāk pārskatāmu lēmumu pieņemšanas procesu, virzoties uz biežāku vairākuma izmantošanu balsošanā.

DŽONS PALMERS:

„Eiropai ir nepieciešams transnacionāls eiropeisks demoss.”

Bet vēl svarīgāk, Palmera skatījumā, ir izveidot **transnacionālu Eiropas tautu (demosu)**. Nav ticami, ka augošos pienākumus, ko ES šobrīd uzņēmusies, var veikt bez daudz stiprākas demokrātiskas transnacionālās kultūras. Citādi “pašreizējā psiholoģiskā plaisa starp sabiedrību, pilsoni un Eiropas institūcijām turpināsies”.

Palmers arī uzsvēra “izmisīgo vajadzību sniegt Eiropai spēju runāt skaidrā, vienotā balsī un izveidot lielākas spējas ārējās, drošības un aizsardzības politikas jomās”. **Tikai tad, kad Savienība padziļinās savu integrāciju, tā būs spējīga pievērsties tālākās paplašināšanās izaicinājumam un palīdzēt radīt multilaterālu pasaules sistēmu, kas balstās uz demokrātiju un tiesiskumu**, teica Palmers.

Karloss Klosa, Madrides Politisko un konstitucionālo pētījumu centra pētījumu programmu direktors, analizēja Eiropas konstitūcijas nākotni. Viņš brīdināja neuzskatīt konstitūciju par “mirušu”, kad tā tika noraidīta referendumos Francijā un Nīderlandē, jo tas ignorētu tās ratifikāciju vairāk kā pusē ES dalībvalstu, ieskaitot divās no tām – referendumā (Spānijā un Luksemburgā). Vēl sliktāk, runas par “konstitūcijas nāvi” var kļūt par pašpiepildītu praviotajumu. Ja konstitūcija ir oficiāli “mirusi”, tad nenotiks nekāda tālāka ratifikācija, un tā būs patiesi “mirusi”. Šāds iznākums būtu “pilnīgi

nedemokrātisks”, jo tas gan liegtu atlikušajām valstīm iespēju pašām izlemt, gan arī padarītu bezvērtīgus to valstu balsojumus, kas to jau ratificējušas.

Bez tam, konstitūcijas alternatīvas neko neatrisinātu Eiropas integrācijas tālākā progresa veicināšanas ziņā. ES var turpināt darboties, balstoties uz Nicas līgumu. Bet tas nozīmē, ka šī līguma trūkumi, kuru novēršanai tika izveidota jauna konstitūcija, joprojām saglabāsies un traucēs nākotnes progresu.

Cita iespēja būtu dažu konstitūcijas elementu, tādu kā Pamattiesību sadaļa, ES ārlietu ministra postenis u.c., selektīva ieviešana. Taču šis risinājums joprojām neatrisina būtiskos jautājumus par 27 valstu ES funkcionēšanu.

Alternatīva, kurai dod priekšroku daži Eiropas politiķi, ir no jauna veikt sarunas par konstitūciju, šķietami “lai parādītu uzmanību Eiropas ļaužu bažām”. Taču šāds variants radītu milzīgu izaicinājumu radīt jaunu integrētu, iekšēji saliedētu dokumentu. Tālāk Klosa brīdināja par “ratifikācijas lamatām”: jauno, pārstrādāto tekstu jebkurā gadījumā būtu jānodod valstu nobalsošanai, tātad, “būtībā mēs būtu nonākuši tieši tai pat vietā, kur atrodamies tagad”.

Tāpēc Klosa uzskata, ka **konstitūcijas ratifikācijas procesa turpināšana ir pašreizējā strupceļa vislabākais un visdemokrātiskākais risinājums.**

Haris Hiruhakis, Eiropas Savienības Padomes pārstāvis, dalījās domās par Eiropas integrāciju, kurā konstitūcija ir tikai viens no aspektiem. Eiropas vēsture ir tās integrācijas vēsture. Cauri sāpīgai, bieži vien traģiskai pieredzei eiropieši ir nonākuši līdz izpratnei, ka viņiem nav citas alternatīvas, kā vien integrēties. Tāpēc Savienības veidošanas process ir bijis “drīzāk no apakšas uz augšu, nekā no augšas uz apakšu”. Pateicoties integrācijas ietekmei, Eiropa ir nonākusi bezprecedenta labklājības un brīvības ērā.

“Ja Eiropas integrācija ir pierādījies esam tik pārsteidzoši veiksmīga, kāpēc tad ES nevar uzvarēt Eiropas pilsoņu sirdis un prātus? Vai Eiropa tiešām atrodas uz robežas tam, lai tiktu reducēta par “sapņu fabriku”, kā to izteica Džuljeto Kjeza?”, vaicāja Hiruhakis. Patiesībā “Eiropa kļūst par savu panākumu upuri”. ES ir 50 gadu veca; tā sāk izjust zināmu “nogurumu” vai “pusmūža krīzi”. Tas ir “noguris kontinents” arī šo vārdu burtiskā nozīmē: Hiruhakis norādīja uz Eiropas tautu novecošanos, kamēr Ķīna, Indija un citas valstis rāda ekonomisko un demogrāfisko dinamismu.

“Bet lai par ko mēs runājam – vai nu tas ir eiro, Konstitūcija, ekonomiskās reformas utt. – Eiropas integrācija vispirmām kārtām ir politisks projekts”, atgādināja Hiruhakis. Tāpēc **ir nepieciešams politiskais redzējums un griba, lai Eiropas projektā iedvestu jaunu dzīvi.**

Eiropas Parlamenta deputāta no Lietuvas **Justa Vinca Palecka** runa bija veltīta pārdomām par „Eiropas magnētisma” stiprumu un robežām. Iespējas kļūt par ES dalībvalsti ir spēcīgs stimulētājs valstīm, kas atrodas reformu procesā. Kopumā paplašināšanās process

bija veiksmīgs, taču ES nevalda vienprātība ne par tālākām paplašināšanās kārtām, ne par to, kā Savienībai jāfunkcionē. Dažas valstis, tādas kā Apvienotā Karaliste un Zviedrija, dotu priekšroku tādai ES, kas nodarbotos galvenokārt ar ekonomiskiem jautājumiem. Citas, kā Francija un Nīderlande, kurās Eiropas konstitūcija tika noraidīta, lielā mērā pateicoties neapmierinātībai ar paplašināšanos, drīzāk vēlētos tālākās paplašināšanās procesu iesaldēt. Pastāv plaši izplatītas bažas par paplašināšanās robežām un ne tikai šajās valstīs. Šajā kontekstā Paleckis citēja Olli Rēnu, ES paplašināšanās komisāru, sakot, ka tiesības iestāties klubā noteiks “vērtības, nevis ģeogrāfija”. Tas nozīmē, turpināja Paleckis, ka Krievijas dalība ir iespējama, lai gan šobrīd šis jautājums nav darba kārtībā. Turcijas iestāšanās ir “tāla un diezgan problemātiska”, kamēr Rietumbalkānu valstu dalība ir “diezgan reāla noteiktā laikā”.

JUSTAS PALECKIS:

„Alternatīva dziļākai Eiropas integrācijai ir nacionālistiskāka Eiropa.”

Paleckis atbalstīja ES turpinošos lomu būt par “magnētu” kaimiņvalstīm: Eiropas integrācijas procesā tās kļūst demokrātiskākas un bagātākas. Un otrādi, to atstāšana ārpusē “radītu nestabilitāti un negatīvu reakciju no nacionālistu puses Rietumbalkānu gadījumā vai, Turcijas gadījumā, iespējams, pat konfliktu ar musulmaņu pasauli”. Tai pat laikā viņš arī aizstāvēja Eiropas integrācijas padziļināšanu, jo **alternatīva tai būtu nacionālistiskāka Eiropa, kas nav ne ES pilsoņu, ne to kaimiņu interesēs**, rezumēja Paleckis.

Viktors Makarovs, Baltijas foruma pētījumu direktors, runāja par globalizāciju „Eiropas stilā” un par to, kādas iespējas tā sniedz mazām valstīm, tādām kā Latvija. No paša sākuma viņš norādīja, ka “pateicoties globalizācijai, Latvija šobrīd izbauda vairāk iespēju kā jebkad”. Globalizācija asociējas ne tikai ar jaunām iespējām, bet diezgan bieži arī ar bailēm – bailēm no terorisma, migrācijas, nemieriem utt. **Bet tādai mazai valstij kā Latvija dalība Eiropas Savienībā ļauj tikt galā ar negatīvajām globalizācijas pusēm, kamēr potenciāli tas var palīdzēt palielināt priekšrocības.** ES var kļūt par ceļu uz „pārvaldītu” globalizāciju. Eiropas valstīm ir bagāta starpvalstu sadarbības pieredze, ieskaitot to suverenitātes daļu deleģēšanā pārvalstu līmenim. **ES ir lieliski piemērota, lai būtu par “humānās globalizācijas” veicinātāju un līderi.** Tomēr, kā norādīja Makarovs, ES vēl joprojām nepilnīgi izmanto savu potenciālu šīs ieceres īstenošanā.

Ko nozīmē šī “humānā globalizācija”? Pēc Makarova domām, **tas ir vidusceļš, kas izvairās gan no globālās anarhijas, gan no globālajām impērijām**, t.i., tā ir pasaules pārvaldība bez valdības. Tā nelikvidē nacionālo valsti. “Globalizācija sākas mājās”, teica Makarovs. “Latvijai un pārējām valstīm ir uzdevums pārdefinēt nacionālās valsts lomu. Tā joprojām ir sociālās solidaritātes un uzticības avots, bet tā nedrīkst kavēt transnacionālas

Eiropas demokrātijas attīstību.

Makarovs arī uzsvēra iecietības un respekta nozīmīgumu attiecībā uz atšķirīgajām kultūras identitātēm multikulturālajās sabiedrībās. Tai pat laikā ir jāaizstāv liberālās demokrātijas vērtības. Multikulturālā atvērtība nozīmē to, ka **“ir jādefinē un jāaizstāv demokrātiskās spēles noteikumi, tai pat laikā atļaujot ikvienam iesaistīties šai spēlē un spēlēt pēc šiem noteikumiem”**. Latvijai vislabākie pilsoņi ir “tie, kas sevi saskata arī par Eiropas un pasaules pilsoņiem”, nobeidza Makarovs.

Lars Johannsens, Orhusas universitātes Politisko zinātņu fakultātes asociētais profesors (Dānija), pastāstīja par rezultātiem pētījumam par attiecībām starp valsti un pilsonisko sabiedrību, kas tika veikts 15 Austrumeiropas valstīs. Šī pētījuma centrā ir **“atsaucīgās valsts”** koncepcija. Tas nav obligāti tas pats, kas “stipra valsts”, kas dominē pār sabiedrību, kā izskatās notiekam Krievijā, paskaidroja Johannsens. **Atsaucīgā valsts darbojas ciešā saistībā ar pilsonisko sabiedrību, sniedz savu ieguldījumu vienlīdzīgu iespēju sabiedrības izveidē un samazina nabadzību**. Pētījuma rezultāti rāda, ka no aplūkotajām visvairāk demokrātiski atsaucīgas ir Polija un Ungārija, jo viņu politikā atbalsta demokrātiju un ir ciešā saskarsmē ar nevalstiskajām organizācijām. Pārējās pētītajās valstīs priekšroka tiek dota tāda veida demokrātijai, kuru vairāk vada elite.

Cits valsts atsaucības mērs ir nabadzības līmenis un ienākumu atšķirības. **Pastāv tieša saikne starp valsts atsaucību un nabadzības un nevienlīdzības līmeņiem**, secināja Johannsens.

Tad kā mums nonākt pie “atsaucīgas valsts”? – jautāja Johannsens. Viņa atbilde ir tā, ka droši vien vislabāko modeli sniedz ES, kuras dalībniekus vieno kopīga demokrātijas koncepcija, sakarā ar ko sabiedrība aktīvi debatē par valsts politiku, un kur **“vienlīdzību uzskata par svarīgu vērtību”**.

Sergejs Cipļajevs, fonda *Republika* priekšsēdētājs (Sanktpēterburga, Krievija), apskatīja Eiropas integrācijas procesu no vēsturiskā viedokļa. Eiropas Savienība ir unikāli veiksmīgs projekts, kurā tā dalībnieki ir brīvprātīgi nodevuši daļu no to valstiskās suverenitātes pārvalstu institūcijām. Un tomēr, kā rāda Eiropas konstitūcijas neveiksme, Eiropa ir kļuvusi par savu panākumu upuri. Tas, kas tika uzskatīts par paātrinātu maršu “aizvien lielākas savienības” virzienā, ir izraisījis plašu negatīvu pretreakciju. Cipļajevs secināja, ka “būtu ieteicams nepārsniegt optimālo integrācijas līmeni,” jo citāda rīcība varētu ievērojami kaitēt visam Eiropas projektam.

NACIONĀLĀ UN EIROPEISKĀ IDENTITĀTE GLOBALIZĒTĀJĀ PASAULĒ

Eiropas Parlamenta deputāts **Helmuts Kune** (Vācija) analizēja nacionālo un eiropisko identitāšu savijušās pasaules un vēsturisko faktu spēlēto lomu, vēsturisko atmiņu un “vēstures politiku” to radīšanā. Dažkārt “vēsturiskā atmiņa kļūst par politisko manipulāciju objektu”. Kā piemēru tam Kune pieminēja kāda Eiropas Parlamenta Latvijas deputāta izplatīto vēstuli, kurā tas mēģināja reabilitēt Latvijas SS cīnītājus, skaidrojot, ka “viņus vācu okupācijas armija mobilizēja piespiedu kārtā”. Citviet Latvijas parlamentārietis atzīst, ka “daži latvieši tiešām brīvprātīgi piedalījās SS vienībās, lai cīnītos pret boļševismu”. Tomēr, saskaņā ar Kunes paša pētījumiem, visas vēstulē pieminētās divīzijas bija brīvprātīgās SS vienības, kuras Nirnbergas tribunāls atzina par noziedzīgām. “Kāda ir jēga šādai vēstures sagrozīšanai?”, jautāja Kune. Viņaprāt, šāds “revizionisms” ir kaitīgs Eiropas integrācijas idejai, kas balstās uz kopīgām vērtībām, saistītām arī ar zināmu kopīgu vēstures izpratni. Nevairīšanās no vēstures ir grūts uzdevums un tas prasa laiku. Vāciešiem vienošanās par savu vēsturi prasīja ilgu laiku. Francūži tikai tagad atzīst, ka viņu pašu policija līdzdarbojās holokaustā Višī režīma laikā. **Tā kā Latvija tagad ir ES sastāvdaļa, arī tai ir jāmacās no savas vēstures**, teica Kune.

HELMUTS KUNE:

„Eiropas integrācijas ideja balstās uz kopīgām vērtībām, tai skaitā uz kopīgas izpratnes par vēsturi.”

Cits Eiropas Parlamenta deputāts, **Džuljeto Kjeza** (Itālija), analizēja citu kopīgās identitātes veidošanas aspektu – plašsaziņas līdzekļu lomu modernajā globalizētajā sabiedrībā. Viņaprāt, šī tēma ir ārkārtīgi svarīga, jo plašsaziņas līdzekļiem šobrīd piemīt “unikāls spēks cilvēku uzskatu, dzīvesveida, gaumes, sapņu utt. veidošanā”. “Mēs visi dzīvojam lielā sapņu fabrikā, ko veicina amerikāņu stila globalizācijas izplatība”. Ar šo situāciju saistītais regress ir “nacionālās kultūras vaibstu zaudēšana, prioritātes atvēlēšana standartizētai, globalizētai izklaidei, nevis nopietnām programmām”. Tāpēc **“nepieciešami stipri valsts plašsaziņas līdzekļi, kas būtu neatkarīgi no privātajām interesēm un netiktu pakļauti koncentrācijai kādās privātās rokās”**. Demokrātijas aizstāvēšanā ir svarīgi arī aizsargāt valodu un kultūru.

DŽULJETO KJEZA:

„Mēs visi dzīvojam lielā sapņu fabrikā.”

Roberts Ķīlis, Stokholmas Ekonomikas augstskolas Rīgā asociētais profesors, pamatoja stiprākas kultūras dimensijas nepieciešamību ES ārpolitikā. “Kultūra

ir vislabākais PR ikvienai atsevišķai valstij un arī ES kā kopumam". Kultūras dimensijas sekmēšana ES ārpolitikā veicinātu labvēlīgu priekšstatu par Eiropu kā par multikulturālisma un tolerances kontinentu. Tas, savukārt, palielinātu tās "pievilcības spēku", aizstāvot tādās vērtības kā starpkultūru dialogu un cilvēktiesības, izteicās Ķīlis.

Tomēr ES kompetence kultūras politikas jomā aprobežojas ar daudzveidības aizsargāšanu un pamatos ir kā papildinājums dalībvalstu kultūras politikai. Tas izskaidro, kāpēc dalībvalstis daudz aktīvāk savā ārpolitikā izmanto kultūras dimensiju, nekā ES kopumā. Šāda situācija rada šaubas par to, vai "Eiropas kultūra" vispār eksistē.

No otras puses, Ķīlis bija lielā mērā kritisks pret valsts līmeņa centieniem veicināt kultūru un vērtības vienā dalībvalstī, Latvijā. Viņš norādīja uz stratēģiskās domāšanas trūkumu šajā jautājumā, kā rezultāts ir lielākoties sporādiski, privāti un *ad hoc* pūliņi. Nekur šis fenomēns nav tik saskatāms kā oficiālajā pieejā kultūras kontaktiem ar Krieviju. Saskaņā ar Ķīļa pētījumu, pastāv liels skaits kopīgu projektu ar Krieviju, bet tie ir ierobežoti privātā līmenī.

Marina Ļebedeva, Maskavas Valsts Starptautisko attiecību institūta Pasaules politisko procesu nodaļas vadītāja (Krievijas Federācijas Ārlietu ministrija), arī koncentrējās uz indivīda lomu globalizācijas procesā. Viņa norādīja uz dažām fundamentālām pārmaiņām, kas notiek mūsdienu pasaulē pēc aukstā kara: "tā ir tradicionālās suverēno nacionālo valstu sistēmas, kas pazīstama kā "Vestfāles sistēma", nopietna transformācija. Centrālais vārds ir "suverenitāte" – valstis tajā atrada "kopsaucēju", kas ļāva funkcionēt starptautiskajai sistēmai. Šodien ir parādījušās jauni starptautisko attiecību subjekti: biznesa korporācijas, NVO, reģioni utt. Tie ir kļuvuši politiski ietekmīgi, radikāli izmainot veco Vestfāles sistēmu. Kā tas viss ietekmē indivīdu? **Ja Vestfāles sistēma sniedza cilvēkiem "piederības" sajūtu (nacionālajai valstij), tad globalizācija, kāda tā ir pazīstama 21. gadsimta sākumā, atšķaida šo pašu identificēšanos ar nacionālo valsti**, paskaidroja Ļebedeva. Būtu arī mazliet vienkāršoti, ja tikai pieņemtu dažādus identitātes līmeņus: nacionālo, reģionālo, globālo. Tas ir sarežģītāk, jo identitāte parasti sevī iekļauj vairāk aspektu. Daži identitātes aspekti var pat nonākt konfliktā ar citiem. Bez tam, arī identitātes ir nepārtraukti mainīgas, jo "politiskā pasaule tik ātri mainās".

Sorosa fonda Latvijā direktora vietnieks **Pēteris Viņķelis** analizēja konspirācijas teoriju ietekmi uz sabiedrību nestabilitātes periodos. "Mēs dzīvojam konvulsiju raustītā ērā, ar nepārtrauktām ziņām par terorismu un civilizāciju sadursmi, tāpēc cilvēki grib saņemt vienkāršas atbildes uz sarežģītiem jautājumiem", teica Viņķelis. Tas izskaidro

konspirācijas teoriju popularitātes jauno uzplaukumu. Tādējādi daudzi krievi, liekas, patiesi tic, ka "revolūcijas" Ukrainā un Gruzijā provocēja, plānoja, finansēja un īstenoja Rietumvalstis, lai novājinātu un pazemotu Krieviju. Kā vēl viens apliecinājums tam – daudzi latvieši un poļi sliecas saskatīt "Kremļa roku" vai Molotova – Ribentropa pakta mūsdienu versiju katrā nelabvēlīgā attīstības solī vai notikumā.

Konspirācijas teorijas ir "destruktīvas, jo tās novērš uzmanību no patiesajām problēmām", uzskata Viņķelis. Taču pastāv tieša saikne starp atklātības līmeni un caurskatāmību būtisko lēmumu pieņemšanā kādā valstī, un konspirācijas teoriju popularitāti. Jo lēmumu pieņemšanas process ir mazāk atklāts un caurskatāms, jo lielāks ir pieprasījums slēptu, ļaunprātīgu motīvu meklēšanai. Tāpēc caurskatāmībai ir izšķiroša nozīme demokrātiskas valsts stabilitātē. **"Ja valsts iestādes spēlējas ar konspirācijas teorijām, tas it viegli var radīt katastrofālas sekas pieaugošas ksenofobijas un neiecietības formā"**, rezumēja Viņķelis.

Sociālistu grupas Eiropas Parlamentā politiskā padomniece **Jekaterina Dorodnova** pētīja ES pilsonības koncepcijas kā kopīgās eiropēiskās identitātes veidošanas līdzekļa būtiskumu. Viņa norādīja, ka noteiktas sociālās struktūras, tādas kā ES, principā var kļūt par pārvalstu līmeņa identifikācijas objektiem, atkarībā no to politikas veidošanas aktivitātēm, radītajām iespējām un labuma gūšanas sajūtai no tiem. Norādot, ka ES pilsonība ir jaunizveidota un dinamiska koncepcija, ko nepieciešams pielāgot Eiropas Savienības politikajai attīstībai, Dorodnova iepazīstināja ar Eiropas Parlamentā atbalstu guvušo ideju, ka uz dzīvesvietas balstītai ES pilsonībai ir jābūt galīgajam mērķim procesā, kas padarīs ES par patiesi politisku kopienu. Šajā sakarā ES dalībvalstīm vajadzētu apsvērt domu izveidot ciešāku saikni starp pastāvīgo legālo uzturēšanos dzīvesvietā saprātīgu laika periodu un valsts – un tādējādi arī Eiropas – pilsonības iegūšanu. Viņa atzīmēja, ka lielas atšķirības nosacījumos, kas regulē pieeju pilsonībai, var kļūt par diskriminācijas avotu rezidentiem, kas ir trešo valstu pilsoņi vai nepilsoņi, atkarībā no to uzturēšanās statusa, un tāpēc dalībvalstīm būtu jāstrādā pie lielākas saskaņošanas attiecībā uz pilsonības iegūšanas vispārējiem kritērijiem un procedūrām, lai nodrošinātu lielāku taisnīgumu ES pilsonības iegūšanā.

ES pilsonība daudzu eiropiešu prātos attīstās kā koncepcija, kas spējīga iet tālāk par valsts pilsonību, un nodrošina saikni, kas ir augstāka par nacionālo identitāti. Dorodnova atzīmēja, ka ideja identificēties ar kopienu, kuras vērtības ir drīzāk kosmopolītiskas nekā nacionālas, var būt īpaši pievilcīga Latvijas nepilsoņiem, kas var izvēlēties iespēju piedalīties ES pilsonības satura un ar to saistīto piedalīšanās formu attīstīšanā.

PĒTERIS VIŅĶELIS:

„Mēs dzīvojam konvulsiju raustītā ērā, tāpēc cilvēki grib saņemt vienkāršas atbildes uz sarežģītiem jautājumiem.”

MARINA ĻEBEDEVA:

„Globalizācija atšķaida identificēšanos ar nacionālo valsti.”

Baltijas valstu iedzīvotāju – nepilsoņu tēmu aktualizēja arī **Aleksejs Semjonovs**, Cilvēktiesību informācijas centra direktors (Igaunija). Viņš norādīja, ka nepastāv vērtību plaša starp Baltijas valstu pamatiedzīvotājiem un krieviem. Vēl vairāk, krievu iedzīvotāji Baltijā, kuri veido nepilsoņu pamatmasu, "apguvuši Eiropas vērtības daudz veiksmīgāk kā pamatiedzīvotāji", uzskata Semjonovs. Tāpēc ir nepareizi apgalvot, ka "krievi neintegrējas jaunajā Eiropā". Precīzāk būtu teikt, ka **tie ir pamatiedzīvotāji, kas vēl nav gatavi pieņemt krievus kā sev līdzīgos**.

Saskaņā ar Semjonova teikto, ir diezgan mulsinoši, ka Eiropa ir bijusi tik vienalzīga attiecībā uz "masveida nepilsonības" situāciju Baltijas valstīs. Tik liela daļa cilvēku bez pilsonības diez vai atbilst Eiropas vērtībām; vēl mazāk tām atbilst Eiropas vēlmes pievērsties šai problēmai trūkums. Tas ir žēl, jo, kā uzskata Semjonovs, potenciāli tieši krievi Baltijas valstīs varētu kļūt par **"tiltu, kas vienos Eiropu un Krieviju"**.

Aleksandrs Šumijļins, ASV un Kanādas pētījumu institūta Starptautisko konfliktu analīzes centra direktors (Krievijas zinātņu akadēmija) pakavējās pie islama ietekmes uz Eiropas integrācijas modeli, īpaši pēc 2001. gada 11. septembra notikumiem. Viņš norādīja uz vēlāk sekojošajām jauno musulmaņu radikalizācijas tendencēm Eiropas valstīs, kamēr šī radikalizācija ASV ir vairāk ierobežota telpā un laikā. Tas izvirza grūtus jautājumus par multikulturālā Eiropas integrācijas modeļa dzīvotspēju. Šumijļina skatījumā, cits šīs problēmas aspekts ir "kreisi liberālās noslieces noturīgums Eiropā, kas ir reizē gan antiamerikāniska, gan "maīga" pret islama fundamentālistiem. **"Eiropas nākotni lielā mērā noteiks tieši musulmaņu integrācija"**, teica Šumijļins.

Aleksandrs Cinkers, Starptautiskā vēlēšanas sistēmu ekspertu centra (ICES) direktors (Izraēla), gāja vēl tālāk, paužot viedokli, ka "musulmaņu imigranti Eiropā drīzāk turas pie savām reliģiskajām un kultūras identitātēm, nevis integrējas sabiedrībā". "Izgāzies" ir gan "kausējamā katla", gan plurālistiskās multikulturālās sabiedrības koncepts. Cinkers izteicās, ka **"vienīgā lieta, kas spēj glābt Eiropas kultūras identitāti, ir reliģiskās kristietības atdzimšana, kontinenta kristietības sakņu atklāšana no jauna, atgriešanās pie kristīgajām ģimenes un morālajām vērtībām"**.

Džons Palmers izteicās, ka nepiekrīt Cinkera viedoklim. Viņš norādīja, ka patlaban "Apvienotajā Karalistē vairāk ļaužu apmeklē mošejas, nekā baznīcas". Tādēļ islams ir "Eiropas realitāte". Taču būtu kļūdaini vispārināt spriedumus par islamu. Tam Eiropā ir ilga vēsture, kas datējama sen pirms pašreizējā musulmaņu imigrācijas viļņa – domājot Balkānus un Turciju. **Ne visas islama interpretācijas ir vienādas. Būtu "priekšlaicīgi" pieļaut iespējamību, ka "Eiropa zaudē cīņu par saviem musulmaņiem"**. Pretēji agrāk izteiktajiem viedokļiem, Palmers uzskata, ka mēģinājumi radīt mērenu Eiropas islama versiju nav neizdevušies, bet joprojām turpinās.

Ābrams Kleckins aprakstīja bailes no islama kā "maīgu rasisma versiju". Eiropieši, viņš norādīja, bija gatavi pieņemt musulmaņus kā viesstrādniekus, kas uzņēmās

darbus, ko eiropieši vairs nevēlējās. Tomēr, kad musulmaņi meklēja iespējas izkļūt no šīm šaurajām robežlīnijām un spēlēt ievērojamāku lomu Rietumvalstu sabiedrībās, tos atstūma. "Tā nav nejaušība, ka tik daudzi teroristi ir Rietumvalstīs izglītojušies cilvēki", brīdināja Kleckins.

Nils Muižnieks, Latvijas Universitātes Sociālo un politisko pētījumu institūta direktors, norādīja uz "jaunā populisma" draudiem Eiropā. Populistu partiju izaugsme vērojama daudzās Eiropas valstīs. **"Tā ir ļoti bīstama attīstība", jo "demokrātiskās sistēmas sāk izskatīties neaizsargātas pret populistu uzbrukumiem"**. Daudzos gadījumos populistu kustības gūst lielāku ievēribu, ekspluatējot bailes no imigrācijas. Eiropas valstīm pret imigrāciju jāizturas nopietni, jo "tā dotajā Eiropas demogrāfiskajā situācijā ir nepieciešama no ekonomiskā viedokļa". Par šo tēmu un par imigrācijas ilgtermiņa politiku ir nepieciešams atrast jaunas domas un idejas. "Ja tas netiks izdarīts tagad, viss šis strīda jautājums nonāks ksenofobu rokās, un būs diezgan grūti mainīt situāciju", rezumēja Muižnieks.

KRIEVIJA UN RIETUMVALSTIS

Viktors Kaļūznis, Krievijas vēstnieks Latvijā, paziņoja, ka “viens no galvenajiem viņa valsts ārpolitikas elementiem ir plaša sadarbība un integrācija Eiropā”. Vēstnieks runāja tikai dienu pēc ES un Krievijas augstākā līmeņa tikšanās nobeiguma Sočos, kur notika diskusijas par progresu četrās “kopējās telpās” – ekonomikā; tieslietās un iekšlietās; ārējā drošībā; kultūrā, izglītībā un zinātnē. Ir sasniegti taustāmi rezultāti: ir parakstīti nolīgumi par vīzu režīma atvieglošanu un atpakaļuzņemšanu. Notika arī ideju apmaiņa par jaunu stratēģiskās partnerības nolīgumu starp ES un Krieviju, kas tiks parakstīts, kad 2007. gadā beigsies pašreizējais nolīgums, ziņoja vēstnieks. Viņš teica, ka jaunais nolīgums ietvers sevī agrāk minētās “četras telpas”, kā arī ņems vērā “jaunās realitātes Eiropā”.

Kā viena no ES – Krievijas sadarbības prioritārajām jomām tika minēts enerģētikas dialogs. Vēstnieks noraidīja runas par “briesmām, saistītām ar energoatkarību no Krievijas”, norādot, ka “tā ir Krievija, kas ir atkarīga no saviem Eiropas pircējiem”.

Tomēr abu pušu sadarbība neaprobežojas ar ekonomiskajiem un tirdzniecības jautājumiem. Tajā iekļaujas arī kopīgas intereses par vispārējo drošību, intensīvāku sadarbību kultūras, izglītības un zinātnes jomās. Vēstnieks norādīja uz “grūtībām, ko rada dažas jaunās ES dalībvalstis, kas ienesušas ES savu negatīvo attieksmi pret Krieviju un sarežģī sadarbību”. Tai pat laikā, kā teica Kaļūznis, etnisko minoritāšu situācija Baltijas valstīs ir tālu no ideāla, un Krievija konsekventi pieskaras šim jautājumam dialogā ar tās Eiropas partneriem. Piemēram, ļoti pozitīvs solis uz priekšu būtu balsošanas tiesību vietējās varas vēlēšanās piešķiršana Latvijas nepilsoņiem, kā ir izdarīts Igaunijā.

Leonīds Grigorjevs, Enerģētikas un finansu institūtu fonda prezidents, Ekonomisko analīžu neatkarīgo centru asociācijas prezidents (Krievija), plašāk izteicās par enerģētikas aspektiem ES – Krievijas sadarbībā. Eiropas gāzes patēriņa prasības nepārtraukti pieaug, tai pat laikā Krievija ir “globāla enerģijas krātuve”. **Pat gāzes piegāžu diversifikācija diezin vai samazinās Krievijas kā Eiropas tirgus galvenā gāzes avota nozīmīgumu.** Tas nodrošina ļoti “harmonisku situāciju”, kur sadarbība ir abu pušu vislielākajās interesēs.

Jeļena Hotjkova, Krievijas Stratēģisko pētījumu institūta Starptautiskās drošības problēmu nodaļas vadītāja, atzīmēja, ka Krievijas attiecību ar Eiropu kvalitāte lielā mērā būs atkarīga no tā, cik veiksmīgi tā modernizēsies. Saskaņā ar viņas analīzi, **modernizācijai vispirmām kārtām jāstiprina Krievijas valstiskums, nevis jākalpo mērķim integrēt Krieviju Rietumvalstu struktūrās.**

LEONĪDS GRIGORJEVS:
„Pat gāzes piegāžu diversifikācija diezin vai samazinās Krievijas kā Eiropas tirgus galvenā gāzes avota nozīmi.”

Hotjkova norādīja, ka “ir jāizdara būtiska izvēle starp diviem attiecību modeļiem: attiecības, kas veidotas uz divu pušu vienlīdzības pamata, un ES centrēts modelis, kur Krievija ir tikai viena no valstīm ES perifērijā”. Viņa atbalstīja “attiecību pragmatizāciju”, t.i., ciešu sadarbību kopīgu interešu jomās, vispirmām kārtām ekonomiskajā un sociālajā sfērās. Tas atbilst arī Krievijas valdības pieņemtajam virzienam, viņa teica.

Attiecībā uz “kopīgās Eiropas” celšanu viņa uzskatīja, ka “mehāniska ES paplašināšana kā līdzeklis šīs vīzijas sasniegšanai nav bijusi īpaši veiksmīga”. Hotjkova arī uzsvēra, ka “ES ekspansija ir sasniegusi savas ģeogrāfiskās robežas”, un ir nepieciešama jauna vīzija. Viņa ieteica raudzīties uz Krieviju kā uz iespēju, nevis problēmu.

Eldars Mamedovs, Baltijas foruma pētnieks, nepiekrita uzskatam, ka ES paplašināšanās ir nonākusi pie tās ģeogrāfiskajām robežām un nav adekvāts instruments “vienotas Eiropas” celšanai. Viņš atsaucās uz ES dibināšanas līgumu, kas nosaka, ka ikviena Eiropas valsts, kas respektē demokrātijas, cilvēktiesību un tiesiskuma principus, var pieteikties, lai kļūtu par ES dalībvalsti. Protams, ir objektīvi ģeogrāfiski ierobežojumi tam, ko var uzskatīt par “Eiropas valsti”, bet līdz šim neviens *a priori* nav izslēdzis Krieviju no ES paplašināšanās procesa. Mamedovs arī norādīja uz ES paplašināšanās labvēlīgo ietekmi bijušajām kandidātvalstīm tuvojoties ES demokrātijas, cilvēktiesību un tiesiskuma standartiem.

Džons Palmers piekrita Mamedovam, ka “kādu laiku vēl turpināsies ES klasiskā paplašināšanās. Nav šaubu, ka turpmākajos 10 vai 15 gados mēs ES redzēsim jaunas dalībvalstis”. Viņš vaicāja Hotjkovai par Krievijas stratēģiskajām pārdomām par jaunām Krievijas un ES attiecībām “lielākas Eiropas” ietvarā, kurā ietilpst dažas kopīgas kaimiņvalstis.

Hotjkova atbildēja, ka sakot, ka paplašināšanās process ir nonācis galā, viņa ir arī domājusi “sarakstā jau pieteikušās” valstis. Kad tās pievienosies ES, “tās sākotnējais projekts būs nonācis galā”. Lai virzītos uz vienotu Eiropu, ir nepieciešami jauni risinājumi, un šai ziņā Krievija var palīdzēt. Attiecībā uz stratēģiskajām attiecībām ar ES, Krievija redz, kā “četras telpas” pašreiz tiek piepildītas ar jaunu saturu. Attiecībā uz kopīgajiem kaimiņiem Hotjkova uzsvēra nepieciešamību atrast modeli, kas palīdzētu “harmonizēt šo telpu, nevis pārvērst to par pārpratumu un konfliktu zonu starp ES un Krieviju”.

Marks Urnovs, analītisko programmu fonda *Ekspertīze* priekšsēdētājs (Krievija), atbalstīja pilnīgi citādu skatījumu uz Krievijas – Eiropas attiecībām. Viņš aizstāvēja **pilnu Krievijas integrāciju Eiroatlantiskajās struktūrās kā vislabāko iespējamo garantiju šīs valsts izdzīvošanā, attīstībā un labklājībā.** Kultūras un civilizācijas ziņā Krievija ir daļa no Eiropas pasaules. Tai jācenšas pielāgot savu politisko perspektīvu šai realitātei. Tas nozīmēs “lielvaras” retorikas atmešanu; integrēšanos Eiropas institūcijās; pamatīgo pašreizējās politikas izmaiņu attiecībā pret agrākajām satelītvalstīm, kas jau uzsākušas Eiropas integrācijas ceļu, jo “tām šajā procesā ir drīzāk jāklūst par

Krievijas sabiedrotajām, nevis pretiniecēm”; pievilcīga un prognozējama investīciju klimata radīšanu valstī. Tas prasīs “dramatisku mentalitātes maiņu kā valstij, tā sabiedriskajai domai”, kas pašreizējā stāvoklī izskatās “ārkārtīgi maz ticami”.

Gluzi pretēji, “nacionālistiskās “lielvaras” tendences kā retoriskā, tā praktiskā līmenī kļūst aizvien pievilcīgākas lieliem Krievijas elites un sabiedriskās domas segmentiem”, sašutis Urnovs. Piemēram, Krievijas opozīcijā Amerikas politikai attiecībā uz Irāku, Irānu un Palestīnu Urnovs saskata kvēlu vēlēšanas spēlēt konkurenta lomai Amerikai, nevis savu valstisko interešu tālredzīgu pildīšanu. Krievijai tagad vajadzētu pārtraukt barot tās impērisko nostalgiju un tā vietā vēltīt savus spēkus praktiski realizējamai, reālistiskai valsts stratēģijas izstrādei, kas palīdzētu valstij pielāgoties mainīgajai pasaulei un atrast savu vietu Eiropas nāciju vidū.

Viktors Makarovs atbalstīja Urnova skatījumu uz Centrāleiropas valstīm kā dabiskajām sabiedrotajām Krievijas virzībā tuvāk Eiropai. Viņš apstrīdēja dažās prokrieviskajās aprindās populāro uzskatu, ka “Eiropas institūcijās ir izveidojusies rusofobo spēku koalīcija”. Makarovs uzskata, ka drīzāk ES ir stingra vēlme redzēt stabilas un demokrātiskas Krievijas integrēšanos Eiropā. Viņš vaicāja Urnovam, ko varētu darīt, lai palīdzētu Krievijai virzīties šajā virzienā. Urnovs atkātoja, ka svarīgākais ir atteikšanās no “lielvaras mīta un retorikas” un reālistisks nacionālo interešu izvērtējums, bet viņš bija ļoti skeptisks, vai tas notiks pašreizējā Krievijas sociālajā klimatā.

Nepiekrītot Urnovam, Krievijas Valsts domes (parlamenta) deputāts un NVS valstu institūta direktors **Konstantīns Zatuļins** noraidīja visas runas par integrēšanos Eiropā kā vēlamā pieņemšanu par esošo. Viņš atgādināja par prezidenta Putina paziņojumiem, kas norādīja uz iespējamu ciešāku Krievijas – NATO partnerību, kurus Rietumvalstis atstāja bez jebkādas atbildes. Uz to **Nuriks** izteica repliku, ka “oficiālas reakcijas no NATO nebija tāpēc, ka nebija oficiāla pieprasījuma no Krievijas”. Bez tam viņš pamatoja, ka “dalība aliansē būtu saistīta ar veselu rindu pienākumiem kā Krievijai, tā arī NATO”, un viņa iespaids bija tāds, ka “neviens no pusēm nebija pilnīgi gatavs tos tajā brīdī uzņemties”.

Vitālijs Tretjakovs, nedēļraksta *Moskovskije Novosti* redaktors, pareģoja ES nāvi, ko Krievija “apraudās”, jo tai nepieciešama “gudra ES kā partneris”. Taču, viņaprāt, ES neuzvedas gudri. **Palmers** stingri nepiekrīta šai prognozei. Viņš teica, ka Savienībai var būt ir savas problēmas, īpaši tad, kad tā mēģina sagremot tās pēdējo paplašināšanos vai ķīlidojas par budžetu, bet nekas neliecina, ka tas varētu novest pie ES izjukšanas. Faktiski lielākā daļa eiropiešu vēlas, lai ES funkcionētu labāk, nevis izzustu.

MARKS URNOVS:
„Krievijas pilnīgā integrācija eiro-atlantiskajās struktūrās ir vislabākā garantija valsts uzplaukumam.”

BALTIJAS – KRIEVIJAS ATTIECĪBAS: MEKLĒJOT CEĻU UZ PRIEKŠŪ

Eleonora Mitrofanova, Krievijas zinātniskās un kultūras sadarbības centra direktore (Krievijas Ārlietu ministrija), vēltīja uzmanību “Baltijas valstu krieviski runājošo iedzīvotāju problēmai”, kuru jāatrisina, balstoties uz “konstruktīvu dialogu, sadarbību, savstarpēju uzticēšanos un vispārēju cilvēktiesību principu piemērošanu”.

Igors Jurgenss piedāvāja plašāku pieeju. Viņš atbalstīja “divdimensiju attiecības”. Tas nozīmētu neizvairīties no konfrontācijas jautājumos, kuros abu valstu pozīcijas ir pretējas, tai pat laikā sadarbojoties, kur tas ir gan iespējams, gan abpusēji izdevīgi.

Jurgenss aicināja Latviju mīkstināt tās pieeju “skolu reformai” un pieņemt liberālu likumu par nacionālajām minoritātēm. Tāpat noderīga būtu balsošanas tiesību piešķiršana nepilsoņiem vietējās varas vēlēšanās, kā tika izdarīts Igaunijā. Darījumos ar Krieviju Jurgenss Latvijai ieteica pārņemt “Somijas modeli”, kas nozīmē vairāk uz nākotni vērstu un pragmatisku pieeju divpusējām attiecībām. No savas puses Krievijai “vajadzētu vēltīt vairāk uzmanības neērtajiem savu attiecību ar Latviju aspektiem”, varbūt vēlreiz nosodot Molotova – Ribentropa paktu. Taču atslēga uz labākām attiecībām galu galā meklējama cilvēku savstarpējos kontaktos, un tiem ir nepieciešami daži vīzu režīma atvieglojumi, sacīja Jurgenss.

Sergejs Oznoņičevs piekrita Jurgensa vārdiem par pragmatiskās sadarbības nepieciešamību, kur tas iespējams, atliekot malā neatrisināmos vēsturiskos jautājumus.

Zālmans Kacs, publicists un Baltijas foruma valdes loceklis, izteica cerību, ka situācija pēc tam, kad 2007. gada novembrī būs beidzies pašreizējais Partnerības un sadarbības nolīgums starp Krieviju un ES, sniegs svaigu iespēju no jauna definēt Latvijas un Krievijas attiecības.

Justas Paleckis pievērsās Baltijas – Krievijas attiecībām no plašākas Eiropas perspektīvas. Viņš atbalstīja pragmatisku sadarbību ar Krieviju un teica, nevar izslēgt iespējamu Krievijas iestāšanos ES, lai gan pašreiz tas nav ne Eiropas, ne Krievijas darba kārtībā.

LATVIJA GLOBALIZĒTĀJĀ PASAULĒ: MAZAS VALSTS LIELĀS CERĪBAS

Vairāki dalībnieki dalījās domās par dažādajiem aspektiem saistībā ar Latvijas lomu un vietu globalizētajā pasaulē.

Latvijas integrācijas ministre **Karina Pētersone** pakavējās pie latviskās identitātes attīstības Eiropas tālākās integrācijas un globalizācijas kontekstā. Līdztekus tradicionālajai identitātei, kas balstās uz kristietību, Eiropas integrācija arī akcentē demokrātiskās sabiedrības, indivīda tiesību un iecietības vērtības. Šo vērtību popularizēšana ir Latvijas valdības augstākā prioritāte. Tas ir īpaši izšķiroši, Latvijai ieejot jaunā tās attīstības periodā pēc iestāšanās ES: ekonomiskās imperatīvas droši vien palielinās migrantu plūsmas uz Latviju, līdz nesot jaunu etnisko un kultūras daudzveidību, teica ministre. Lai tiktu galā ar šiem jaunajiem izaicinājumiem, “ir nepieciešama stipra pilsoniskā sabiedrība un labi pārdomāta sabiedrības integrācijas politika”, viņa norādīja. **“Saliedēta sabiedrība ir arī kā atslēga stipram ekonomiskajam sniegunam globalizētā pasaulē”**, teica Pētersone. Tāpēc, viņasprāt, augstu prioritāti jāpiešķir “tādu vērtību kultivēšanai, kas vieno sabiedrību, nevis sašķel to”.

Raugoties no ekonomiskā redzes leņķa, **Edvīns Karnītis**, Latvijas Universitātes vadošais pētnieks, pauda uzskatu, ka globalizētajā pasaulē panākumu atslēga ir uz zināšanām balstīta ekonomika ar brīvu indivīdu tās centrā. Ekspertu grupa ir strādājusi pie ilgtspējīgas Latvijas ekonomiskās izaugsmes programmas, kas veidota pēc šī modeļa, un to apstiprinājusi Latvijas Saeima. Pēc Karnīša domām, lai pilnībā ieviestu dzīvē vīziju par uz zināšanām balstītu ekonomiku, ir nepieciešamas dažas būtiskas izmaiņas. Pirmkārt, Baltijas jūras reģiona pilsētām ir jāķļūst par zināšanu centriem, kas visapkārt izplatīs ar savu ātro izaugsmi saistītos labumus. Otrkārt, ir jāizmaina imigrācijas politika. Šobrīd, Karnītis atzīmēja, Baltijas reģions ir “zināšanu donors apkārtējai pasaulei”. Tam jāķļūst par pievilcīgu zināšanu centru. **Ir jāuzlabo dzīves kvalitāte, lai nodrošinātu to, ka izglītotie vidusslāņa cilvēki izvēlas nepamest šo reģionu, bet gan sniegt savu ieguldījumu tā progresā.**

Kairbeks Aristanbekovs, Kazahstānas Republikas prezidenta administrācijas Drošības padomes galvenais eksperts (Kazahstāna), izvēlējās citādu pieeju, iesakot Latvijai **nepalīelināt tās rūpniecības produkciju, tā vietā koncentrējoties uz pakalpojumu sektoru**, kas, viņasprāt, var sniegt valstij lielāku labklājību. **Vladimirs Meņšikovs**, Daugavpils universitātes profesors (Latvija), uzsvēra nepieciešamību pievērst lielāku uzmanību reģionālo atšķirību samazināšanai, kas ir rezultāts “Rīgas vadītas attīstības modelim”, ko pieņēmusi Latvijas valdība. **Aleksejs Ruža**, Daugavpils universitātes Sociālās psiholoģijas fakultātes vadītājs, iepazīstināja ar rezultātiem pētījumam par to, kā Latvijas iedzīvotāji uztver citas ES valstis.

Ivo Sarja, Baltijas foruma pētnieks, nāca klajā ar rezultātiem ekspertu aptaujai,

ko veica Baltijas forums, lai novērtētu Latvijas divus gadus ES. Neskatoties uz lielā mērā pozitīvo vērtējumu ietekmei, ko radījusi Latvijas dalība ES, **divas trešdaļas no Latvijas ekspertiem uzskatīja, ka Latvija nav pietiekoši skaidri formulējusi savas nacionālās intereses ES**. Tam par iemeslu ir skaidru mērķu un politikās gribas trūkums, administrācijas nekompetence un plaši izplatītā korupcija. Tie ir šķēršļi tam, lai Latvija labāk realizētu savas nacionālās intereses. Netika atzīmēta neviena joma, kurā būtu bijusi “pārmērīga integrācija”, vienlaikus lielākā daļa ekspertu uzskata, ka ekonomiskā integrācija ir bijusi nepietiekama. Saskaņā ar šo aptauju, lielākā daļa ekspertu uzskata, ka Latvijai ir jāķļūst par daļu no valstu “iekšējā kodola”, kas savā starpā integrējas ciešāk.

Šim Latvijas ekspertu viedoklim pievienojās **Vojcehs Kosiedovskis**, Nikolaja Kopernika Universitātes profesors (Toruņa, Polija), kurš uzskatīja, ka padziļināta integrācija, īpaši ekonomikas sfērā, sniegtu labumu Baltijas valstīm un Polijai. Viņš atbalstīja ātru eiro ieviešanu šajās valstīs un pasvītēja to, cik svarīgi ir sasniegt lielāku sociālo konvergenci ar bagātākajām ES dalībvalstīm. To var panākt, prasmīgi kombinējot stipru ekonomisko sniegunu un tālredzīgu sociālo politiku. ES sniedz iespējas abiem nosacījumiem.

Ivars Ījabs, Latvijas Universitātes lektors, uzsvēra Latvijas pilsoniskās sabiedrības lomu globalizācijas kontekstā. No valstu demokrātiskās leģitimitātes viedokļa pret pilsonisko sabiedrību jāizturas ļoti nopietni, pat ja tā politikajām iestādēm izvirza kuteļīgus jautājumus. **“Ir kļūdaini pieņemt, ka par pareizām jāatzīst tikai apolītiskas, “nekaitīgas” pilsoniskās sabiedrības organizācijas, teiksim, kino mīlotāju klubs,”** brīdināja Ījabs. Aktīvā iesaistīšanās politikajā procesā ir visa pilsoniskās sabiedrības jēga.